

BOEKBESPREKINGEN

K. Schuchardt, G. Steinhardt, N. Schwenzer: *Fortschritte der Kiefer- und Gesichtschirurgie Band XVI/XVII: Lippen-, Kiefer-, Gaumenspalten*. 394 pag., 388 afb. en 67 tab. Prijs DM 270,—.

Vergelijkt men Band I en Band XVI/XVII van de *Fortschritte der Kiefer- und Gesichtschirurgie*, welke beide handelen over het onderwerp 'Lippen- Kiefer- Gaumenspalten', dan blijkt dat er in Band XVI/XVII aandacht wordt geschonken aan de genetische aspecten van de afwijking en de bijdrage tot het voorkomen van de afwijking.

Werd in Band I hoofdzakelijk over de operatieve technieken gesproken wat betreft de primaire en secundaire plastieken, dan zien we nu een aantal artikelen van hoge kwaliteit over het dierexperimenteel onderzoek en een vergelijkend anatomisch onderzoek betreffende de musculatuur bij normale individuen en patiënten met lipspalten, aangevuld met een elektromyografisch onderzoek. Het cefalometrisch onderzoek van niet-geopereerde patiënten toont duidelijk aan, dat er geen verschil bestaat tussen gewone zuigelingen en zuigelingen met een enkelzijdige onvolledige lipspalte. Bij de totale enkelzijdige spleet werd vastgesteld, dat er een duidelijk sterkere onderontwikkeling is van het dorsale deel van de maxilla, dan van het frontale deel van de maxilla.

In een aantal artikelen worden de resultaten van de primaire osteoplastiek ter discussie gesteld. Een retrospectief en dierexperimenteel onderzoek hebben duidelijk twijfels doen rijzen over de resultaten van een primaire osteoplastiek. Er is een duidelijke aanwijzing, dat het de voorkeur verdient de osteoplastiek — indien deze noodzakelijk is — uit te voeren, wanneer de ontwikkeling van de kaak is beëindigd.

Een onderzoek naar de sociaal-psychologische aspecten van de patiënt besluit het eerste deel van dit boek. Het tweede deel handelt over de secundaire behandeling van patiënten met een cheilo-gnatho-palatoschisis. Naast de operatieve correctie van de weke delen wordt aandacht geschonken aan de correctie van de bovenkaak door middel van partiële en totale osteotomie. Vanzelfsprekend wordt er uitgebreid aandacht besteed aan de orthodontische en logopedische behandeling van de patiënten.

Zeven bijdragen gaan over de prothetische behandeling van de patiënten met kaak- en gehemelpalten.

Resumerend kan worden gezegd, dat het een voortreffelijk boekwerk is en bijzonder fraai is uitgevoerd. Een ieder, die betrokken is bij de behandeling van deze groep patiënten, kan dit boek warm worden aanbevolen. De forse prijs mag geen belemmering zijn om het aan te schaffen.

G. J. Kusen

Prof. Dr. J. B. Visser: *Speciële pathologie van het menselijke gebit*. 276 pag. Stafleu & Tholen, Leiden 1974. Prijs f 65,00, voor studenten f 55,00.

In deze monografie worden zowel de afwijkingen van het menselijke gebit beschreven, die tijdens de formatieve fase als die welke postformatief aan de gebitselementen kunnen ontstaan. Voorafgaande hieraan behandelt de schrijver op beknopte wijze de normale ontwikkeling en bouw van de gebitselementen. Door een systematische indeling en dank zij een uitgebreid register heeft hij het de lezer gemakkelijk gemaakt om in dit onderdeel van de pathologie de weg te vinden en om zich snel te oriënteren over bij een patiënt waargenomen verschijnselen.

Het is steeds bijzonder moeilijk de lezer te informeren zonder hem daarbij met gegevens te overstelpen. De schrijver heeft zich zeer bewust met deze monografie willen richten tot de algemeen-practicus en de student en hij is er zeer goed in geslaagd de stof zo te selecteren en zo te beschrijven, dat een goed leesbaar boek het resultaat werd. Ook bij de keuze der illustratie is een specialistische aanpak vermeden; zo zijn er geen microfoto's van weefselcoupes afgebeeld, maar is er de voorkeur aan gegeven onmiddellijk herkenbare beelden van het gebit te geven. Voor de duidelijkheid en om de prijs van het boek niet onnodig hoog te maken, is gekozen voor het weergeven van tekeningen, die met het offsetprocédé konden worden gereproduceerd. Drs. A. H. B. Schuurs, die de afbeeldingen vervaardigde, is er in geslaagd de kenmerken van de verschillende afwijkingen steeds zeer duidelijk in zijn tekeningen te laten uitkomen; in vele gevallen beter dan dat met foto's zou zijn gelukt.

Voor het schragen van zijn betoog heeft de schrijver de voorkeur gegeven aan artikelen van Nederlandse auteurs en voorts uit de overstelpende hoeveelheid literatuur over dit onderwerp waar mogelijk gekozen voor artikelen, die werden gerefereerd in de rubriek *Excerpta odontologica* van het Nederlands Tijdschrift voor Tandheelkunde. Men mag aannemen dat zijn grote liefde voor het Tijdschrift bij deze keuze heeft meegespeeld, maar belangrijker was ongetwijfeld toch de overweging dat op deze wijze ook de lezer, die niet een universiteitsbibliotheek onder handbereik heeft, zich hierdoor op gemakkelijke wijze verder kan verdiepen in een bepaald onderwerp. Dat vrijwel in alle gevallen naar de *Excerpta* kon worden verwezen, bevestigt nog eens de grote waarde van deze rubriek.

Het boek, dat zeer fraai werd uitgegeven, verscheen als tweede deel in de Nederlandse Bibliotheek der Tandheelkunde. De aanschaf ervan wordt aan een ieder aanbevolen.

S. K. Thoden van Velzen

Prof. Dr. Dr. H. Harnisch: *Die Wurzelspitzenresektion*. 140 pag., 187 afb. Verlag 'Die Quintessenz', Berlin 1974.

Deze uitgave uit de reeks boeken van 'Die Quintessenz' is wederom zorgvuldig en overzichtelijk uitgevoerd. Het is geschreven om studenten en tandartsen een inzicht in de mogelijkheden en problemen van de apexresectie te geven. In het hoofdstuk anatomie komt behalve de relatie van tanden en kiezen tot o.a. de sinus maxillaris, de neus en het mandibulaire kanaal, ook de vorm van de pulpakanalen tot

zijn recht. Het zich voortdurend realiseren van de anatomische verhoudingen wordt in één der laatste hoofdstukken van het boek nog eens onderstreept. Hierin worden als oorzaken voor mislukkingen van apexresecties, behalve te veel vertrouwen in reeds aanwezige kanaalvullingen en niet onderkennen van avitale buurelementen, onder meer genoemd: niet onderkennen van wel waarneembare zijkanalen, beschadiging van vitale buurtanden en het maken van een fausse route bij de voorbehandeling.

Er wordt een twintigtal indicaties voor het verrichten van een apexresectie opgesomd en 9 punten als contra-indicatie. Verder wordt er nog eens op gewezen dat behandelde tanden en/of kiezen aanvankelijk wat mobiel kunnen zijn; daarom dient verdere behandeling pas 6 tot 8 weken later te geschieden. Indien het betreffende element als brugpijler moet fungeren is het wenselijk volledige botregeneratie af te wachten.

Uitvoerig wordt ingegaan op de twee afsluitmogelijkheden van het kanaal. Indien dit retrograad moet geschieden blijkt van de vele toegepaste materialen amalgaam het beste resultaat op te leveren. Meestal zal echter nog de mogelijkheid aanwezig zijn het gehele kanaal te reinigen en te vullen. En juist op dit punt dient kritiek te worden geleverd. Uit een na-onderzoek van 108 patiënten werd de conclusie getrokken dat pre-operatief aanbrengen van een kanaalvulling een beter resultaat opleverde dan het durante operationem vullen van het kanaal. Ter ondersteuning van deze mening worden series van nog geringer omvang en onvolledig na-onderzoek van enige andere auteurs genoemd. Het is mede om deze reden te betreuren dat in dit boek nergens het uitstekende na-onderzoek wordt vermeldt van Rud, Andreassen en Möller Jensen. Deze auteurs publiceerden in 1972 in de *International Journal of Oral Surgery* een aantal artikelen over een follow-up studie. De artikelen werden gebundeld onder de titel: 'Endodontic Surgery' uitgegeven door Munksgaard te Kopenhagen.

Van 1000 tanden uit dit veel omvangrijker en tot in de details onderzochte materiaal kwam duidelijk naar voren dat de durante operationem aangebrachte wortelkanaalvulling superieur is aan de pre-operatieve. De Nederlandse patiënt mag zich gelukkig prijzen dat laatstgenoemde methode hier te lande vrijwel algemeen wordt toegepast. Indien men bij gebruik van het boek van Harnisch voor ogen houdt dat de door hem geprefereerde meerfasen-methode ouderwets is, meer tijd kost en slechtere resultaten oplevert dan kan het boek worden aanbevolen als een ruim voldoende informatie verschaffend werk voor apexresecties.

J. Hovinga

J. J. Keur: *Form instability of certain thermoplastic materials used in dentistry*. Academisch proefschrift rijksuniversiteit Utrecht, 1973. 89 pag. Drukkerij Elinkwijk - Utrecht.

De auteur stelt in het voorwoord dat het promotie-onderzoek opgezet is vanwege het feit dat de bestaande methodes om diverse thermoplasten te testen in de praktijk een onvoldoende maatstaf blijken te zijn voor de kwaliteit. Met name over de vormstabiliteit blijkt met behulp van

bestaande methodes niet voldoende informatie verkregen te kunnen worden. Het proefschrift beschrijft dan ook met name een verbeterde testmethode om in deze lacune te voorzien.

Nadat in de eerste twee hoofdstukken een eenvoudige samenvatting over thermoplastische materialen in het algemeen is gegeven, met daarop volgend een toespitsing op tandheelkundige materialen en de daarbij behorende A.D.A.-testen, gaat de auteur dieper in op de onnauwkeurigheden en principiële onjuistheden van de tot dusver toegepaste testprocedures. Zijn conclusie is onder andere, dat van de specificaties niet bekend is of ze klinisch relevant zijn (Hoofdstuk 3).

Op basis van de geformuleerde kritieken, komt de schrijver tot een nieuw ontwerp, waarmee de vloeï, de veerkracht en de relaxatie bepaald kunnen worden. (Voor de uitgebreide technische beschrijvingen zij de lezer verwezen naar het proefschrift.)

Zeer uitgebreid – dit gedeelte zou iets compacter gekund hebben – wordt daarna ingegaan op de verwerking van de talrijke metingen. De conclusie is dat vloeï en relaxatie te zamen een maatstaf zijn om de vormstabiliteit te testen en niet beide grootheden afzonderlijk. Dit wordt verder bevestigd doordat aangetoond wordt dat er een positieve correlatie bestaat tussen genoemde variabelen.

In een samenvatting worden de conclusies nogmaals genoemd, waarbij de auteur zelf stelt dat bij de specificatie een spreiding niet mag ontbreken. Deze conclusie is op zich niet controversieel.

Het proefschrift kan met name nuttig zijn voor keuringsinstanties en het zal dan ook een rol kunnen vervullen bij het voortdurend streven naar betere kwaliteitseisen.

Jammer is dat het geen klinische experimenten vermeldt, waaruit zou blijken dat de voorgestelde methode ook in de praktijk tot betere resultaten leidt: dit manco in de A.D.A.-test was immers de aanleiding van het onderzoek, zoals dat beschreven is in het onderhavige proefschrift.

K. de Groot

Oral Sciences Reviews Volume 3, 1973: *Dental enamel; development, structure and caries*. Munksgaard, Copenhagen.

De derde publikatie van de Oral Sciences Reviews houdt zich in een drietal artikelen bezig met verschillende facetten van het tandglazuur.

Het eerste, verreweg langste en meest diepgaande artikel is van de hand van J. W. Osborn (*Variations in structure and development of enamel*). In dit artikel wordt van het glazuur in histologisch opzicht alles behandeld wat maar enigszins de moeite van het weten waard is. De informatie die Osborn geeft is grotendeels verkregen uit eigen speurarbeit, maar hij geeft toch ook uitvoerig de resultaten van anderen weer en schuwt dan de kritiek niet.

De techniek, die Osborn gebruikt, is even eenvoudig te beschrijven als haast onmogelijk om uit te voeren. Van een glazuurcoupe wordt achtereenvolgens telkens ± 2 micron

verwijderd, nadat een microfoto is genomen. Op de eerste foto worden alle prisma's genummerd en vervolgens op de volgende foto teruggezocht. Het is op deze manier mogelijk het verloop van prismata over grote lengte te bestuderen en zelfs wasmodellen daarvan te vervaardigen. Op deze wijze is het mogelijk te laten zien, dat een prisma in drie richtingen buigingen vertoont. Osborn toont nu aan, dat hetgeen hij de primaire buiging noemt, verantwoordelijk is voor het optreden van Hunter-Schreger-banden, dat de secundaire buiging correspondeert met de Retzius-lijnen en de tertiaire met de dwarsstreping in het glazuur.

Het zou te ver voeren alles op deze plaats te bespreken, want ook de verschijningsvormen van enamel tufts, spindles, gnarled enamel, prismaloos 'buiten'- en 'binnen'-glazuur, cervicaal glazuur en het glazuur van de knobbels komen uitvoerig aan de orde.

De ontwikkeling van het glazuur wordt op dezelfde grondige wijze behandeld. Door aan te nemen dat de ameloblast zowel materiaal uitscheidt als gedeeltelijk weer absorbeert, kunnen veel verschijnselen worden verklaard (Flow Theory), zoals ligging van de kristallieten in de prismata en de enigszins driehoekige vorm van het distale membraan van de ameloblast. Ook dwarsstreping, Hunter-Schreger-banden, Retzius-lijnen, enz. kunnen verklaard worden door een afname in secretie (dwarsstreping en Retzius-lijnen) en de wrijvingskrachten tussen de ameloblasten onderling (Hunter-Schreger).

Het aantrekkelijke van Osborn's manier van presenteren is, dat hij werkt met fantasierijke modellen, zoals rookkamers en luchtballonnen voorzien van papieren schijven.

De conclusie mag zijn die, welke Osborn in zijn artikel zelf trekt nl. 'The most important limitation to the flow theory is not its inability to account for certain features of amelogenesis, but rather that it seems at present impossible to test'.

Het volgende artikel (Remineralization of enamel lesions in vivo), geschreven door Poul Grón, heeft zijn betrekkelijke beperktheid te danken aan de term 'in vivo'. Al in 1910 ontdekte Head dat door etsing ontstane witte plekken in het glazuur, volledig verdwenen door dat glazuur eenvoudigweg te 'behandelen' met speeksel. Later werden 'calcifying solutions' toegepast met enig positief resultaat. Maar ook zonder behandeling kunnen ontcalcite plekken verdwijnen, zoals duidelijk door Backer Dirks in een longitudinaal onderzoek is aangetoond.

Het werkingsmechanisme van de remineralisatie is nauwelijks bekend. Calciumfosfaten worden verondersteld neer te slaan in de laesies, maar of dit gebeurt in de vorm van hydroxylapatiet, of zelfs van amorf calciumfosfaat, is niet bekend. Natuurlijke carieslaesies remineraliseren beter dan in vitro ontstane laesies en toevoeging van fluoride aan de 'calcifying solutions' heeft een positief effect. Duidelijk is dat de remineralisatie in vivo alleen dan kan plaatsvinden als de witte ontcalcite plek nog geen caviteit, vertoont.

Het laatste artikel (Structure of carious enamel, including the early lesion) is geschreven door L. M. Silverstone. Hierin wordt de initiële carieslaesie hoofdzakelijk beschreven aan de hand van studies met gepolariseerd licht, waarbij

soms gebruik wordt gemaakt van gegevens uit de chemie en de elektronenmicroscopie.

De carieslaesie kan verdeeld worden in 4 van elkaar te onderscheiden zones. De eerste zone is de zg. 'translucent zone' en ligt het dichtst bij het gezonde glazuur. Hier is een lichte ontcalcining opgetreden wat door polarisatiemicroscopie kwantitatief wordt gemeten als 1% vrij grote 'ruimten'. In de tweede zgn. 'dark zone' is dit percentage 'ruimten' opgelopen tot 5, maar naast grote ruimten ontstaan er tevens vele zgn. 'micropores', misschien als gevolg van een reprecipitatie. De derde zone is de eigenlijke laesie, waar de demineralisatie het sterkst is (25% ruimten). Het geheel wordt bedekt door een relatief intacte oppervlakkige laag (zone 4), die veel lijkt op de 'dark zone'. Met een reeks van afbeeldingen betreffende de initiële cariëslaesie, wordt dit fraaie artikel besloten.

Samenvattend kan worden gezegd, dat zowel voor de onderzoeker als voor de geïnteresseerde tandarts-practicus deze uitgave belangrijk is, als hij op snelle wijze up to date georiënteerd wil raken over glazuur, remineralisatie en cariës.

A. Groeneveld

Prof. Dr. E. Sauerwein: *Kariologie. Mit kurzgefasster Histologie und Histopathologie des Zahnes*. 320 pag., 51 afb., 27 tab. Georg Thieme Verlag, Stuttgart 1974. Prijs DM 17,80.

Met het verschijnen van dit werk is, naast het bekende gele boekje van Prof. K. G. König, een geschrift beschikbaar gekomen, dat andermaal benadrukt dat het cariësprobleem niet alleen meer met routinematige technische handelingen kan worden tegemoet getreden. Zij, die menen dat dit wel het geval is, kunnen een en ander ongelezen ter zijde leggen. Zij, die zijn doordrongen van de dwingende noodzaak van cariëspreventie, vinden in het onderhavige boek een praktische en volledige samenvatting van datgene wat omtrent het ontstaan van cariës bekend is. Wil men met overtuiging tandheelkundige preventie bedrijven, dan is het noodzakelijk, naast een elementaire kennis van het gebit, omtrent het multifactoriële karakter van de cariëspathogenese op de hoogte te zijn.

De inhoud van het boek bestaat in grote trekken uit drie gedeelten. In het eerste deel worden de tand- en gebitsontwikkeling, alsmede de afwijkingen hiervan, aan de orde gesteld, terwijl tevens uitvoerig op de structuren van de diverse tandweefsels wordt ingegaan. Het aldus behandelde vormt een goede basis voor het tweede gedeelte van het boek.

Hierin wordt het complex van etiologische factoren ten aanzien van het cariësproces behandeld. Vooral wat betreft voeding, speeksel en orale micro-organismen is de auteur erin geslaagd een overzichtelijk beeld te schetsen van wat er bekend dient te zijn voor een goede begripsvorming omtrent het cariësfenomeen. Het valt misschien te betreuren dat, in een boekje over cariës, aan het polarisatiemicroscopisch en microradiografisch onderzoek van de glazuurlaesie slechts oppervlakkig aandacht wordt geschonken.

In het derde gedeelte worden de morfologische aspecten van cariës belicht en de diverse verschijningsvormen beschreven. Duidelijke illustraties vormen een waardevolle aanvulling op de tekst. Het hoofdstuk gewijd aan de diverse cariëstheorieën vormt een bondig overzicht van een aantal opvattingen omtrent de ontstaanswijze van cariës. Er komt duidelijk naar voren dat hieromtrent vooralsnog het laatste woord niet is gesproken.

Als slotte nog de epidemiologie, de cariësstatistiek en de diverse indices overzichtelijk aan de orde komen, dan mag worden geconstateerd, dat de auteur erin is geslaagd een goede verhandeling te hebben geschreven over cariës.

Vooraf voor de student in de tandheelkunde, maar ook voor de tandarts-practicus, kan het boek worden aanbevolen. De tandarts, die daadwerkelijk cariëspreventie wil bedrijven, zal zich bij bestudering van dit werk het nodige inzicht kunnen verwerven en daarmee zijn activiteiten een extra dimensie kunnen geven.

Tj. Pot

Gezondheidsraad: *Advies inzake drinkwaterfluoridering*. 72 pag. Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage 1974. Prijs f 4,50.

Een commissie van de Gezondheidsraad, onder voorzitterschap van Prof. Dr. C. den Hartog (arts en voedingsfysioloog) heeft vastgesteld dat het van het grootste belang is dat een op de gezondheid gerichte opvoeding ter verbetering van de voedingsgewoonten en de mondhygiëne krachtig wordt bevorderd.

Zij is van oordeel dat de enige maatregel welke op korte termijn de tandcariës kan inperken drinkwaterfluoridering is en dat bezwaren welke op wetenschappelijke gronden hiertegen leken te kunnen worden aangevoerd geen stand kunnen houden.

De beantwoording van de vraag of drinkwaterfluoridering een onaanvaardbare inbreuk op de persoonlijke vrijheid zou maken, hangt naar het oordeel van de commissie samen met de visie die men heeft op mens en maatschappij. Op grond van deze, en nog een aantal andere overwegingen komt de commissie Den Hartog met een aantal aanbevelingen.

In de maart- en april-aflevering 1974 van dit Tijdschrift is uitvoerig aandacht besteed aan dit advies. Wie de tekst van dit rapport nog eens op details wil nalezen, wordt de bestelling per giro (door overmaking van f 5,40 – inclusief verzendkosten – op gironummer 42 53 00 t.n.v. Staatsuitgeverij, Den Haag onder vermelding van bestelnummer 252-073-27) van harte aanbevolen. Na lezing, kan dit rapport een ereplaats worden gegeven in de wachtkamer, naast 'Arts en Auto' en 'Panorama'.

B. Z. Deenik

W. Hoffmann-Axthelm: *Lexikon der Zahnmedizin*. 650 pag. Buch-und Zeitschriften-Verlag 'Die Quintessenz', Berlin 1974.

Na een voorbereidingsperiode van vele jaren is wederom het bekende *Lexikon der Zahnmedizin* van Hoffman –

Axthelm verschenen. De uitgave is ditmaal echter verzorgd door een andere uitgever. Dat neemt niet weg dat opzet en uitvoering nagenoeg gelijk zijn gebleven. Ook het team van medewerkers – 15 in totaal – heeft een vernieuwing ondergaan.

Bewust zijn bij de samenstelling van dit boek de grenzen van de zuivere tandheelkundig-medische terminologie overschreden en betreedt het de gebieden van de natuurwetenschappen en de algemene heelkunde. Tevens hebben de samenstellers zich tot taak gesteld de tandarts kennis te laten maken met de problemen der algemene geneeskunde. Bij de verwerking van het rijke materiaal aan trefwoorden is daarom bijzondere aandacht besteed aan een coördinering van de verschillende begrippen. Veelvuldig wordt dan ook gebruik gemaakt van verwijstekens, waardoor rond een bepaalde definitie een netwerk van aanverwante begrippen ontstaat dat schier het gehele lexicon omvat.

Dit systeem biedt niet alleen voordelen bij het stellen van b.v. een diagnose, maar maakt een snelle en ruime oriëntering op bijna ieder terrein van de tandheelkunde mogelijk. De afbeeldingen tussen de tekst zijn voor het merendeel getekend, van schematische opzet en een enkele maal zo simpel dat ze zonder schade achterwege hadden kunnen blijven (zo b.v. de obsoleete Beutelrock-boor op pagina 84 en de afbeelding van het centrale diasteem op pagina 142).

Het gebruik van dit lexicon kan niet alleen worden aanbevolen aan practici en universitaire medewerkers, maar ook aan studenten en in niet mindere mate aan de in aantal voortdurend toenemende medewerksters en medewerkers in de tandheelkundige praktijk, kliniek en laboratorium.

B.Z. Deenik

H. Böttger: *Das Teleskopsystem in der zahnärztlichen Prothetik*. 125 pag., 213 afb. Joh. Ambrosius Barth, Leipzig 1973. Prijs f 14,-.

In deze vierde druk van het in 1961 voor het eerst verschenen werk van Böttger is het overzicht van de mogelijkheden van toepassing van telescoopkronen verder uitgebreid. Daarbij werd een nieuw hoofdstuk toegevoegd over enossale implantaten.

Hiermede wijkt het boek echter slechts in geringe mate af van de vorige oplage. Wel worden nieuwe methodieken genoemd, doch steeds weer wordt uitgegaan van verouderde of reeds verlaten technieken die dan het eerst en uitvoerigst worden afgebeeld en beschreven. Om voorbeelden te noemen: de kroonpreparatie door middel van grote staalcarboredumschijven en diamant-molenstenen in het handstuk, de afdruk volgens de koperband/stents-methode, de noodkroontechniek m.b.v. celluloidkronen en de amalgam modelstomp in het hoofdstuk over de laboratorium-technieken.

Helaas staat dit boek ook in het algemeen in schrijvende tegenstelling tot bijvoorbeeld het vergelijkbare werk van Körber (Konuskronen-Teleskope, 2e druk, 1971) met zijn modernere opmaak, betere illustraties en goede documentatie. Deze laatste publikatie, met zijn gedegen theoretische benadering, waarop het steunt, wordt echter door Böttger in

één enkele alinea terzijde geschoven. Vooral het principe waarop Körber's conuskroon berust wordt in het geheel niet aan een beschouwing onderworpen. Maar ook de achtergronden van Körber's Teleskopkronen worden in het boek van deze recensie in het geheel niet uitgediept. Wel blijkt hier duidelijk het algemene nadeel dat inherent is aan dubbelkroonconstructies: bucco-linguaal, vooral, ontstaan vaak brede elementen met grote platte kauwvlakken en slechte anatomische vormen.

De gehele benadering met zijn hoofdzakelijk praktische voorbeelden doet wat ouderwets aan, mogelijk het gevolg van een vierde druk, bewerkt door uitsluitend de oorspronkelijke auteur.

Zo worden met name de parodontologische inzichten met betrekking tot het ontwerp van beugels en minor connectoren met voeten getreden. De door Farell b.v. gepropageerde afstand tot de gingiva van 4-6 mm wordt veronachtzaamd, zelfs niet genoemd. Een literatuurlijst ontbreekt geheel, hetgeen juist daarom zo stoort omdat in de tekst vaak naar ander werk verwezen wordt, echter 62 van de 75 keer zonder enige verdere aanduiding dan de naam van de auteur!

Ook is het boek onvolledig of niet up-to-date wanneer het andere verankeringen noemt. Bij het gedeelte over schuifsloten worden die van Brown-Soerensen, McCollum en Stern de volkomenste genoemd, terwijl de betrokken afbeeldingen dan nog deels verouderde uitvoeringen betreffen. Het in het voorwoord genoemde nieuw toegevoegde hoofdstuk over het telescopsysteem bij enossale implantaat bestaat in wezen uit één pagina tekst waarbij één enkel geval met behulp van Heinrich's enossale schroef wordt behandeld. Van een overzichtelijke literatuur beschouwing en een motivatie voor dit type implantaat is evenwel geen sprake.

Samenvattend kan gezegd worden dat het boek voor diegenen die kennis willen maken met telescoopkronen volgens Böttger een zekere informatie geeft. Wie echter een gedocumenteerd overzicht wenst over verschillende systemen en een beschouwing over de achtergronden van Böttger's principes zal o.i. echter teleurgesteld worden. In vergelijking met vele andere handboeken over uitneembare gebitsrehabilitaties kan dit boek dan ook niet erg aanbevolen worden.

C. A. W. Korenhof

Dr. Thomas McGuire: *Het witte tanden boek*. 144 pag. Uitgeverij Bert Bakker, Den Haag 1973. Prijs f 14,90.

'Dit boek probeert duidelijk te maken dat het niet voldoende is om alleen 's avonds voor het naar bed gaan een tandenborstel over je tanden te halen. Het wil aantonen dat tanden net als ieder ander deel van het lichaam een regelmatige verzorging nodig hebben en vertelt hoe ze te verzorgen, wat te doen bij bloedend tandvlees, wat de oorzaak van een slechte adem kan zijn, dat te harde tandenborstels praktisch geen effect hebben, wat de gevolgen van intens duim- of vingerzuigen kunnen zijn en wanneer een beugel noodzakelijk is. Kortom, een boek dat

bewijst dat veel tandheelkundige problemen voorkomen kunnen worden.'

Het is vooral deze laatste zin, op de omslag van het boekwerkje, die aangeeft hoe belangrijk het voor de patiënt zou zijn om van de inhoud kennis te nemen.

In een zestiental hoofdstukken wordt op een duidelijke, manier een groot aantal onderwerpen besproken, waardoor de patiënt niet alleen een goed inzicht krijgt in de tandheelkunde, maar vooral leert hoe hij zelf de mond kan onderhouden.

Hoe krijg je gaatjes in je tanden, onderzoek je tanden zelf, tandverzorging thuis, tandvlees verzorgen, verzorging van het kindergebit, noodgevallen, gezond door het juiste voedsel, een handleiding om een bezoek aan de tandarts het beste te doorstaan, de tandheelkundige uitrusting en alles over de behandeling wordt uitgebreid besproken en met leuke tekeningen als het ware onderstreept.

Lezen wij als tandarts het boek, dan zijn er een aantal details die op z'n minst discussie uitlokken, met name de opvatting van de auteur over fluoridering. Hij gaat er niet uitgebreid op in maar zijn opvatting hieromtrent gaat dermate uit van zijn geloof dat er 'geen fluor aan te pas komt omdat er een andere manier is om je tanden te onderhouden' dat dit beslist geen reden mag zijn om de inhoud van het boekje niet van harte aan de patiënt aan te bevelen.

W. J. H. Berendsen

EXCERPTA ODONTOLOGICA

Correspondentie deze rubriek betreffende te richten aan:
A. C. Lamers, Rijksweg 217, Heumen (Gld.).

Sectie I Basiswetenschappen

756. **The structure and distribution of nerves in the pulp-dentin organ.**
E. Dahl, I. Mjör. Acta Odontol Scand 31: 349, 1973.

Nog steeds is niet geheel duidelijk hoe de innervatie van de tand plaatsvindt en of predentine en dentine nu wel of niet geïnnerveerd worden. Een van de redenen waarom de meningen en de resultaten van de verschillende onderzoekers nog steeds niet eensluidend zijn berust op het verschil in de toegepaste onderzoeksmethoden. Om de standpunten nader tot elkaar te brengen worden in deze studie de resultaten van licht-microscopie en elektronen-microscopie met elkaar vergeleken. Voor het onderzoek werden de pulpa's van 20 premolaren gebruikt. De wijze waarop het materiaal werd verkregen, de coupes van 1 μ m werden gefixeerd en gekleurd, wordt beschreven.

Met behulp van de lichtmicroscopie kunnen in de pulpa zowel gemyeliniseerde als ongemyeliniseerde zenuwvezels